

ного ст. 186 КК України. Проте до книги обліку затриманих та доставлених відповідний запис внесено лише о 21 год. У протоколах затримання неповнолітніх вказано час 22 год. 50 хв. та 23 год. 10 хв. відповідно. Як наслідок, неповнолітні особи безпідставно перебували в райвідділі понад 5 годин.

Крім того, на порушення вимог ст. 213 КПК України працівниками Н-ського РВ не повідомлено батьків чи осіб, які їх замінюють, про затримання вказаних підлітків.

Підводячи підсумок, слід зауважити, що прокурорським працівникам, особливо з незначним досвідом роботи, з метою оптимізації захисту прав неповнолітніх необхідно систематично вивчати аналітичні матеріали та інформаційні листи про виявлені порушення прав і свобод громадян під час застосування до них запобіжних заходів, судову практику з цих питань та зарубіжний досвід.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/go/254k/96-вр.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17.
3. Про деякі питання здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх : Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 18 липня 2013 р. № 223-1134/0/4-13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v1134740-13.

ТАЙЛІЄВА Х. Р.,

здобувач кафедри кримінального процесу
(Донецький юридичний інститут
МВС України)

УДК 343.195.6

ВИКОРИСТАННЯ ДОКАЗІВ У РІШЕННЯХ СУДУ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ПІДГОТОВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ПЕРШІЙ ІНСТАНЦІЇ

У статті досліджено комплекс питань, пов'язаних із використанням доказів для обґрунтування процесуальних рішень, зокрема рішень суду під час здійснення підготовчого провадження у першій інстанції. Встановлено, що використання доказів під час прийняття процесуальних рішень у кожній зі стадій кримінального провадження має особливості, обумовлені безпосередніми завданнями стадії та повноваженнями відповідного суб'єкта. Специфіка використання доказів у процесуальних рішеннях суду під час здійснення підготовчого провадження залежить від правової природи обставин, які підлягають встановленню. Останні можуть бути як фактичними обставинами, що входять до предмета доказування, так і такими, що мають виключно процесуальне значення.

Ключові слова: підготовче провадження, судові рішення, доказування у кримінальному провадженні, використання доказів, предмет доказування, доказові факти.

В статті досліджено комплекс питань, пов'язаних з використанням доказів для обґрунтування процесуальних рішень, зокрема рішень суду при проведенні підготовчого виробництва в першій інстанції. Встановлено, що використання доказів при прийнятті процесуальних рішень в кожній з стадій кримінального виробництва має особливості, обумовлені безпосередніми завданнями стадії та повноваженнями відповідного суб'єкта. Специфіка використання доказів в процесуальних рішеннях суду при проведенні підготовчого виробництва залежить від правової природи обставин, які підлягають встановленню. Останні можуть бути як фактичними обставинами, що входять до предмету доказування, так і такими, які мають виключно процесуальне значення.

Ключові слова: підготовче виробництво, судові рішення, доказування в кримінальному виробництві, використання доказів, предмет доказування, доказові факти.

In the article the complex of the questions connected with use of proofs for justification of proceeding decisions, in particular judgments when carrying out preparatory production in the first instance is investigated. It is established that use of proofs at adoption of proceeding decisions in each of stages of criminal proceedings has the features caused by direct problems of a stage and powers of an appropriate subject. Specifics of use of proofs in proceeding decisions of court when carrying out preparatory production depend on the legal nature of circumstances which are subject to establishment. The last can be as the actual circumstances entering a proof subject and such which have exclusively procedural value.

Key words: preparatory production, judgments, proof in criminal proceedings, use of proofs, proof subject, evidentiary facts.

Вступ. Докази та доказування пронизують усю кримінальну процесуальну діяльність, характеризуючи її основний зміст. Не випадково проблеми кримінального процесуального доказування характеризуються особливою широтою та актуальністю.

Разом із тим серед багатьох розробок теорії доказів деякі питання залишаються малодослідженими та потребують негайного вирішення, обумовленого потребами правозастосовної практики. Одним із таких питань є питання використання доказів у процесуальних рішеннях.

Вчинення кожного кримінального правопорушення залишає сліди у свідомості, пам'яті людей, а також на різноманітних матеріальних об'єктах. За допомогою цих слідів встановлюються факти та обставини, що виступають фактичними підставами процесуальних рішень у кримінальному провадженні. Завданнями відповідних державних органів і посадових осіб у цьому напрямі є виявлення таких слідів, їх дослідження, приведення у належну процесуальну форму, оцінка та використання як доказів при формулюванні процесуальних рішень у кримінальному провадженні. Тому процес доказування у кримінальному провадженні традиційно розглядається як збирання, перевірка та оцінка доказів для того, щоб надалі оперувати доказами, використовуючи їх у процесуальних рішеннях. Виходячи з цього, можна стверджувати, що доказування у більш вузькому значенні полягає у використанні доказів шляхом оперування ними для підтвердження чи спростування певної тези при прийнятті процесуальних рішень.

Чинний Кримінальний процесуальний кодекс (далі – КПК) України не виділяє в структурі процесу доказування такий елемент, як використання доказів (ч. 2 ст. 91 КПК

України). Відповідно, КПК України не містить і окремої норми, яка б регулювала цю процедуру. Водночас, незважаючи на відсутність окремо виділеного елемента доказування, пов'язаного з використанням доказів, у КПК України термін «використання доказів» усе ж таки застосовується. Так, відповідно до ч. 2 ст. 86 КПК України недопустимий доказ не може бути використаний при прийнятті процесуальних рішень, на нього не може посилається суд при ухваленні судового рішення. Згідно з ч. 1 ст. 98 КПК України речовими доказами є матеріальні об'єкти, які були знаряддям вчинення кримінального правопорушення, зберегли на собі його сліди або містять інші відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження, в тому числі предмети, що були об'єктом кримінально протиправних дій, гроші, цінності та інші речі, набуті кримінально протиправним шляхом або отримані юридичною особою внаслідок вчинення кримінального правопорушення.

У зв'язку з цим дослідження питань, пов'язаних із використанням доказів у процесуальних рішеннях, зокрема рішеннях суду першої інстанції, набуває особливої актуальності, має наукове та практичне значення.

У теорії кримінального процесу поняття «використання доказів» вперше стало предметом дослідження таких учених початку ХХ ст., як Л.Є. Владимиров, М.В. Духовський, І.Я. Фойницький. Надалі, в радянський та сучасний періоди ця категорія одержала подальший розвиток у роботах М.В. Багрія, В.В. Гевка, Г.Ф. Горського, П.С. Елькінд, З.З. Зінатуліна, О.В. Капліної, Є.Г. Коваленка, Л.Д. Кокорєва, П. А. Лупинської, В.Т. Малярєнка, М.М. Михеєнка, В.Т. Нора, В.О. Попелюшка, О.О. Пунди, А.С. Сизоненка, С.М. Стахівського, М.С. Строговича, О.С. Тунтули, Л.Д. Удалової, С.А. Шейфера, М.Є. Шумила та ін.

Разом із тим, незважаючи на доволі велику кількість робіт, присвячених доказам і доказуванню в кримінальному процесі, питання використання доказів у процесуальних рішеннях так і не одержали свого однозначного вирішення. До того ж більшість із цих робіт виконані за часів дії Кримінально-процесуального кодексу України 1960 року, а тому відповідні питання потребують нового наукового дослідження в системному аспекті. Повною мірою це стосується і стадії підготовчого провадження, особливою якої є те, що в ній не вирішується, а відповідно, і не досліджується питання доведеності вини обвинуваченого, а основне призначення полягає в тому, щоб процесуально та організаційно забезпечити проведення судового розгляду відповідно до положень кримінального процесуального закону [1, с. 312].

Постановка завдання. Метою цієї статті є дослідження комплексу питань, пов'язаних із використанням доказів для обґрунтування процесуальних рішень, зокрема рішень суду під час здійснення підготовчого провадження у першій інстанції.

Результати дослідження. Необхідність використання доказів у кримінальних процесуальних рішеннях обумовлена вимогами закону стосовно належного встановлення певних фактів і обставин. Факти та обставини, що мають значення для кримінального провадження, виступають фактичними підставами процесуальних рішень, що приймаються у кримінальному провадженні. Під час здійснення кримінального провадження, зокрема в процесі кримінального процесуального доказування, встановлюється значна кількість фактів і обставин, класифікацію яких, на наш погляд, найбільш вдало свого часу здійснив О. М. Ларін. Так, на думку автора, усі факти та обставини, що встановлюються у кримінальному процесі (або, що те ж саме, що й обставини, які мають значення для справи) можна розділити на три групи. Перша з них – юридичні факти, передбачені законом як підстави вирішення справи, тобто як підстави ухвалення вироку, ухвали чи постанови про закриття справи або іншого рішення, яким завершується провадження у справі. У законі та юридичній літературі такі факти іменуються обставинами, які підлягають доказуванню, або головним фактом або предметом доказування. Другу групу утворюють юридичні факти, передбачені законом як підстави для прийняття окремих

рішень, які передують прийняттю підсумкових рішень, наприклад, про застосування запобіжного заходу, про призначення експертизи тощо. Третю, найбільш багаточисельну та різнорідну групу утворюють обставини, які самі по собі позбавлені юридичного значення, однак досліджуються в кримінальному процесі для встановлення юридичних фактів перших двох груп. Вони іменуються доказовими, або побічними, або допоміжними фактами, чи фактами, що стосуються доказування [2, с. 22].

Предмет доказування конкретизований обмеженим колом обставин, які мають кримінально-правовий характер і тому є підставами застосування норм матеріального права (ч. 1 ст. 91, ст. 485, 505 КПК України). Так, встановлення обставин події кримінального правопорушення (часу, місця, способу та інших обставин вчинення кримінального правопорушення), а також винуватості обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форми вини, мотиву і мети вчинення кримінального правопорушення стане підставою для застосування норм матеріального (кримінального) права у відповідних процесуальних рішеннях із зазначенням кваліфікації вчиненого діяння відповідно до статей Кримінального кодексу України. Без достовірного встановлення всіх цих обставин неможливим є і виконання загальних завдань кримінального провадження, передбачених ст. 2 КПК України.

Обставини, які підлягають доказуванню в кримінальному провадженні, встановлюються виключно за допомогою доказів, як це прямо впливає з ч. 1 ст. 84 КПК України. Проміжні обставини (доказові факти) самі по собі не мають юридичного значення, а лише використовуються як аргументи для обґрунтування наявності чи відсутності обставин предмета доказування. Як вказується у процесуальній літературі, доказові (допоміжні, проміжні) факти з'ясовуються в тих справах, в яких для встановлення обставин предмета доказування використовуються непрямі докази. На основі достатньої сукупності непрямих доказів з'ясовуються доказові (допоміжні, проміжні) факти, а потім уже на їх основі формулюються висновки про обставини предмета доказування. Змістом непрямих доказів є відомості про проміжні факти, що не входять до предмета доказування, однак їх об'єктивний зв'язок з ним дає підстави для висновку про наявність чи відсутність обставин досліджуваного правопорушення [3, с. 13].

Законодавець, перераховуючи у ч. 1 ст. 91 КПК України у самому загальному виді коло обставин, які мають матеріально-правове значення і підлягають доказуванню в кримінальному провадженні, а у ч. 2 цієї ж статті вказуючи на мету доказування як на встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження, тим самим демонструє, що доказові факти перебувають за межами предмета доказування. Водночас і обставини предмета доказування, і доказові (допоміжні) факти підлягають з'ясуванню та встановленню за допомогою доказів.

Пізнавальна діяльність у кримінальному провадженні також може бути спрямована на встановлення таких фактів і обставин, які є необхідними для вирішення процесуально-правових питань (наприклад, питань про відвід судді, про визнання доказу недопустимим). Як вважає П. А. Лупинська, особливістю фактів, які підлягають встановленню для прийняття рішень із процесуально-правових питань, є те, що, по-перше, ці факти, як правило, не стосуються минулого, а мають місце на момент прийняття рішення, а по-друге, те, що здебільшого вони являють собою конкретні обставини провадження, яким закон надає юридичне значення як підставам прийняття конкретних процесуальних рішень [4, с. 77].

Отже, можна стверджувати, що будь-які обставини і факти, що мають значення для кримінального провадження, і є підставами для прийняття рішень у ньому, встановлюються за допомогою доказів.

Разом із тим використання різної сукупності доказів у процесуальних рішеннях призводить до різного рівня знань про досліджувані обставини та факти. Досягнення достовірних знань про обставини та факти, а відповідно, і формулювання достовірних

висновків про їх наявність чи відсутність у науці доказового права іменується «станом доведеності». Доведеність виступає характеристикою достовірного знання та означає достатність доказів для формулювання істинного висновку [5, с. 14]. «Стан доведеності» обставин і фактів поряд із достатністю доказів, як обґрунтовано зазначається в літературі, виступає свого роду «логічним законом достатньої підстави». Коли стверджується чи встановлюється будь-що, завжди слід довести, що досліджуване явище відповідає дійсності, а також навести достатні підстави підтвердження істинності існування цього явища. Жодне явище не може виявитись істинним або дійсним, жодне твердження – справедливим без достатньої підстави того, чому все саме так, а не інакше [6, с. 35; 7, с. 481; 8, с. 518; 9, с. 209].

Відповідно, в процесі встановлення обставин кримінального провадження за допомогою доказів для одержання достовірних даних необхідною є достатність доказів. При цьому обґрунтування достовірного знання про обставини справи необхідною сукупністю достатніх доказів не забезпечується механічним додаванням належних за змістом, допустимих за формою та достовірних доказів. Досягнення достовірного знання залежить від чіткої побудови всіх зібраних доказів у систему, елементи якої взаємопов'язані і не вступають у логічну суперечність між собою. Формування такої системи доказів відбувається при чіткому дотриманні вимог закону та правил оцінки доказів [10, с. 53–54]. Крім цього, достатність доказів означає наявність такої сукупності доказів, яка викликає у суб'єкта доказування внутрішню переконаність у достовірному з'ясуванні наявності або відсутності обставин предмету доказування, необхідних для прийняття правильного рішення у справі [11, с. 8, 10].

Поряд із цим слід враховувати, що кримінальним процесуальним законом передбачено завершення доказування однозначними висновками і при досягненні ймовірного знання. Це допускається при прийнятті процесуального рішення про закриття кримінального провадження з підстави, зазначеної у п. 3 ч. 1 ст. 284 КПК України (не встановлені достатні докази для доведення винуватості особи в суді і вичерпані можливості їх отримати), а також при ухваленні виправдувального вироку за п. 2 ч. 1 ст. 373 КПК України (не доведено, що кримінальне правопорушення вчинене обвинуваченим). У цих випадках досягнення достовірного знання про «дійсну» невинуватість особи може і не бути, оскільки тут можливі ситуації, коли зібраних доказів недостатньо для доведення винуватості особи у вчиненні кримінального правопорушення або коли зібрані докази однозначно вказують на невинуватість особи. Водночас усі висновки за результатами доказування в таких ситуаціях, навіть будучи наділеними ймовірним значенням, повинні однозначно вказувати на повну реабілітацію особи. В інших випадках процес пізнання обставин справи при досягненні ймовірного рівня знань не повинен завершуватись кінцевими висновками позитивного чи негативного характеру [10, с. 54].

Стадія підготовчого провадження бере свій початок з моменту отримання судом обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру або клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності, який не пізніше п'яти днів з дня надходження цих документів призначає підготовче судове засідання, на яке викликає учасників судового провадження (ч. 1 ст. 314 КПК України).

Відповідно до ч. 3 ст. 314 КПК України у підготовчому судовому засіданні суд має право прийняти такі рішення: 1) затвердити угоду або відмовити в затвердженні угоди та повернути кримінальне провадження прокурору для продовження досудового розслідування в порядку, передбаченому статтями 468–475 КПК України; 2) закрити провадження у випадку встановлення підстав, передбачених п. 4–8 ч. 1 або ч. 2 ст. 284 КПК України; 3) повернути обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору, якщо вони не відповідають вимогам КПК України; 4) направити обвинувальний акт, клопотання про застосування

примусових заходів медичного або виховного характеру до відповідного суду для визначення підсудності у випадку встановлення невідповідності кримінального провадження; 5) призначити судовий розгляд на підставі обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру.

Очевидно, що специфіка використання доказів у процесуальних рішеннях суду під час здійснення підготовчого провадження залежить від правової природи обставин, які підлягають встановленню.

Аналіз передбачених законом рішень, які можуть бути ухвалені судом у цій стадії кримінального провадження, свідчить, що суд може використовувати докази для з'ясування як фактичних обставин, які входять до предмета доказування, так і тих, що мають виключно процесуальне значення.

Так, при ухваленні рішення про направлення обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру до відповідного суду для визначення підсудності у випадку встановлення невідповідності кримінального провадження (п. 4 ч. 3 ст. 314 КПК України) суд встановлює обставини неправильного визначення підсудності кримінального провадження або обставини, які перешкоджають судові здійснити правосуддя, і у своєму рішенні, відповідно, використовує докази на підтвердження обставин, які мають виключно процесуальне значення. Зокрема, відповідно до ч. 1 ст. 34 КПК України кримінальне провадження передається на розгляд іншого суду, якщо: 1) до початку судового розгляду виявилось, що кримінальне провадження надійшло до суду з порушенням правил територіальної підсудності; 2) після задоволення відводів (самовідводів) чи в інших випадках неможливо утворити новий склад суду для судового розгляду; 3) обвинувачений чи потерпілий працює або працював у суді, до підсудності якого належить здійснення кримінального провадження; 4) ліквідовано суд, який здійснював судове провадження. Крім того, до початку судового розгляду у виняткових випадках кримінальне провадження з метою забезпечення оперативності та ефективності кримінального провадження може бути передано на розгляд іншого суду за місцем проживання обвинуваченого, більшості потерпілих або свідків, а також у разі неможливості здійснювати відповідним судом правосуддя (зокрема, надзвичайні ситуації техногенного або природного характеру, епідемії, епізоотії, режим воєнного, надзвичайного стану, проведення антитерористичної операції).

Визнавши необхідним повернути обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору (п. 3 ч. 3 ст. 314 КПК України), суд повинен зазначити у своїй ухвалі обставини, що стали підставою для такого рішення. Відповідно, використані в ухвалі суду докази повинні вказувати на конкретні порушення вимог КПК України при складанні обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, які виключають можливість проведення судового розгляду та ухвалення законного, обґрунтованого, вмотивованого та справедливого судового рішення за його результатами.

Так, ухвалою від 1 червня 2013 р. Подільський районний суд м. Києва повернув прокурору з підготовчого судового засідання обвинувальний акт у кримінальному провадженні по обвинуваченню Д., у вчиненні злочинів, передбачених ч. 1 ст. 366, ч. 2 ст. 191, ч. 3 ст. 15, ч. 5 ст. 191 КК України, вказавши, що обвинувальний акт складено з порушеннями вимог ст. 291 КПК України. Зокрема, в обвинувальному акті прокурором порушено вимоги п. 5 ч. 2 ст. 291 КПК України, оскільки в описовій його частині не наведено формулювання обвинувачення, яке інкримінується Д., не чітко визначений розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, та його обґрунтування [12].

Слід вказати на те, що суд не повинен використовувати докази у своєму рішенні про повернення обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору з метою вирішення питання про доведеність обвинувачення, достовірність того чи іншого доказу, перевагу одного доказу над

іншими тощо. У цих випадках суд виходить із того, що в підсумкових процесуальних рішеннях органу досудового розслідування, прокурора наявні такі порушення вимог КПК України, які суд не може виправляти самостійно і які фактично перешкоджають суду реалізувати покладену на нього Конституцією України функцію здійснення правосуддя. Такі порушення є процесуальними, оскільки не стосуються ні фактичних обставин кримінального провадження, ні кваліфікації діяння, ні доведеності винуватості обвинуваченого, а їх усунення не передбачає проведення зміни обвинувачення. Як вказує Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ у своєму Листі від 03.10.2012 № 223-1430/0/4-12, проведення будь-яких слідчих або інших процесуальних дій, окрім тих, що зазначені в ухвалі про повернення обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, в кримінальному провадженні не допускається. Докази, отримані при проведенні процесуальних дій, не визначених в ухвалі про повернення зазначених матеріалів кримінального провадження, згідно з ч. 8 ст. 223 КПК України є недопустимими (п. 2) [13].

У межах обсягу наукової статті неможливо розглянути всі питання, пов'язані з використанням доказів для обґрунтування процесуальних рішень суду під час здійснення підготовчого провадження, а тому зупинимось ще на одному рішенні – закритті провадження (п. 2 ч. 3 ст. 314 КПК України). Ухвала суду про закриття кримінального провадження виступає особливим судовим рішенням у підготовчому провадженні, оскільки це єдиний процесуальний акт у цій стадії, в якому докази використовуються як засоби встановлення обставин предмета доказування.

У стадії підготовчого провадження суд не може досліджувати та використовувати докази з метою встановлення їх достатності для засудження обвинуваченого під час майбутнього судового розгляду. Однак він не обмежується у дослідженні питань звільнення особи від кримінальної відповідальності. Так, у підготовчому судовому засіданні суд має право закрити провадження у разі встановлення таких підстав: а) набрання чинності законом, яким скасовано кримінальну відповідальність за діяння, вчинене особою; б) смерть обвинуваченого (за винятком випадків, коли провадження є необхідним для реабілітації померлого); в) існування вироку за тим же обвинуваченням, який набрав законної сили, або постановлення ухвали суду про закриття кримінального провадження за тим же обвинуваченням; г) відмова потерпілого чи його представника від обвинувачення в кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення; д) неотримання згоди держави, яка видала особу; е) звільнення особи від кримінальної відповідальності; є) відмова прокурора від підтримання обвинувачення та відмова потерпілого чи його представника або законного представника підтримувати обвинувачення самостійно. Наявність інших підстав (відсутність події або складу кримінального правопорушення тощо) має бути доведена під час судового розгляду, за результатами якого може бути постановлено виправдувальний вирок.

Докази, використані судом як достатні для прийняття рішення про закриття кримінального провадження, вказують на такі обставини предмета доказування, як обставини, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження (п. 4 ч. 1 ст. 91 КПК України), обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності (п. 5 ч. 1 ст. 91 КПК України). Закриваючи кримінальне провадження та встановивши наявність зазначених у п. 4–8 ч. 1 або ч. 2 ст. 284 КПК України обставин, суд у будь-якому випадку досягає певних підсумків доказової діяльності.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що перспективним напрямом розвитку науки кримінального процесу та кримінального процесуального законодавства є подальше розроблення положень щодо використання доказів як елемента процесу доказування. Використання доказів під час прийняття процесуальних рішень у кожній зі стадій кримінального провадження має особливості, обумовлені без-

посередніми завданнями стадії та повноваженнями відповідного суб'єкта. Специфіка використання доказів у процесуальних рішеннях суду під час здійснення підготовчого провадження залежить від правової природи обставин, які підлягають встановленню. Останні можуть бути як фактичними обставинами, що входять до предмета доказування, так і такими, що мають виключно процесуальне значення.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процес : підручник / за заг. ред. В.В. Коваленка, Л.Д. Удалової, Д.П. Письменного. – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 544 с.
2. Ларин А.М. От следственной версии к истине / А.М. Ларин. – М. : Юрид. лит., 1976. – 199 с.
3. Хмыров А.А. Косвенные доказательства / А.А. Хмыров. – М. : Юрид. лит., 1979. – 183 с.
4. Лупинская П.А. Решения в уголовном судопроизводстве. Их виды, содержание и формы / П.А. Лупинская. – М. : Юрид. лит., 1976. – 168 с.
5. Стойко Н.Г. Недоказанность обстоятельств уголовного дела / Н.Г. Стойко ; науч. ред. В.Д. Арсеньев. – Красноярск : Изд-во Краснояр. ун-та, 1984. – 104 с.
6. Строгович М.С. Логика / М.С. Строгович. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : РИО ВЮА, 1948. – 308 с.
7. Лейбниц Г.В. Сочинения в 4-х т. / Готфрид Вильгельм Лейбниц. – М. : Изд-во «Мысль», 1982. – Т. 1. – 636 с.
8. Пастернак Ю.Б. Логіко-правові основи кримінально-процесуального доказування / Ю. Б. Пастернак // Держава і право. – К., 2010. – Юридичні і політичні науки. – С. 515–521.
9. Кучер Т.М. Логіко-юридичні підходи до теорії доказування у цивільному судочинстві України / Т.М. Кучер // Часопис Київ. ун-ту права. – 2011. – № 4. – С. 208–211.
10. Костенко Р.В. Достаточность доказательств в российском уголовном процессе : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / Р.В. Костенко. – Краснодар, 1999. – 168 с.
11. Деєв М.В. Достатність доказів у кримінальному процесі України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / М.В. Деєв ; Нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2008. – 16 с.
12. Ухвала Подільського районного суду м. Києва від 1 червня 2013 р. у справі № 758/5706/13-к // Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/31585499>.
13. Про порядок здійснення підготовчого судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України : Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 03 жовтня 2012 р. № 223-1430/0/4-12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v1430740-12>.

